

Založeno roku 1998

Gengelské makové odrůdy

Gengel, o. p. s., se věnuje záchraně a uchování starých, krajových a rodinných odrůd ve spolupráci s veřejností. Od 90. let minulého století získává Gengel, zejména od soukromých dárců, přeživší odrůdy a pozůstatky dříve pěstovaných plodin. Spolu s dalšími uchovateli, se kterými spolupracuje, je zprostředkuje širokému okruhu zájemců.

Makové odrůdy poskytuje veřejnosti i vědeckým pracovištím. Od roku 2013 Výzkumnému ústavu olejnin v Opavě pro účely Národního programu konzervace a využívání genetických zdrojů rostlin a agrobiodiverzity, později i České zemědělské univerzitě v Praze pro studijní a vědecké účely.

Obrazová mapa krajových a rodinných makových odrůd přináší nejvýznamnější zástupce máků udržovaných Gengelem a s ním spolupracujícími uchovateli odrůd. Na mapě jsou máky především v místech svého původu, případně tam, kde jsou nyní pěstovány. Zachyceny jsou v různých fázích svého vývoje (např. květy, makovice, semena). V připojené tabulce je přehled vybraných odrůd z mapy s údaji o nich. Zastoupeny jsou odrůdy z českých zemí i ze Slovenska, s bílým, růžovým, červeným či červenohnědým, šedým, modrým i černým (tmavým) semenem, různé délky vegetační doby, výnosu, obsahu oleje, způsobu využití apod. Mapa ukazuje rozmanitost krajových a rodinných odrůd máku, naší tradiční plodiny.

Mapa máku

Rodinné, krajové, místní a další odrůdy máku
uchovávané ve sbírce Gengel, o. p. s.,
a jako součást sítě spolupracujících
uchovatelů odrůd

*Bílý mák z Javorníku
u Jeseníku*

© Gengel, o. p. s.
Veselka 52,
374 01 Trhové Sviny
Česká republika
www.gengel.cz

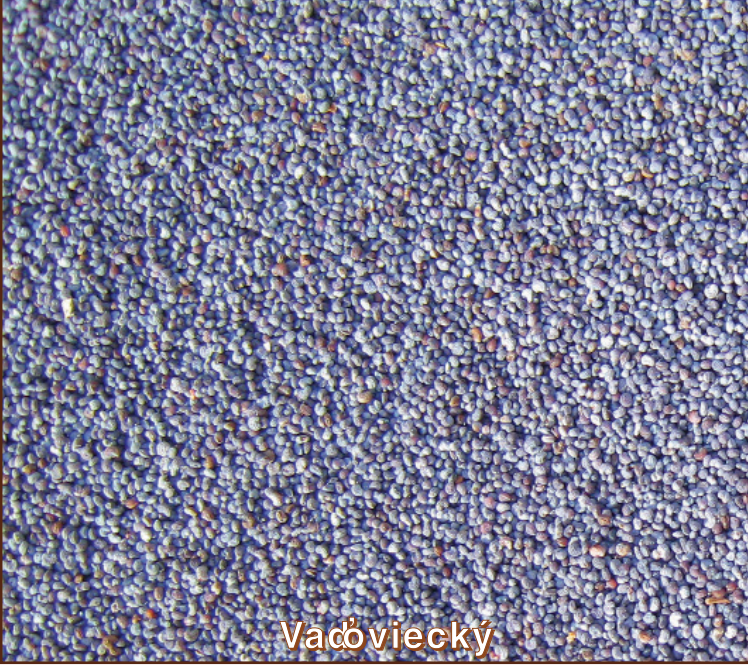
Připravil: Petr Dostálek

Grafická úprava: Miroslava Vohralíková

Fotografie: Petr Dostálek, Pascal Kissling,
Milena Svorová, Martina Dražská
a archiv © Gengel, o. p. s.

Vyšlo jako součást elektronického vydání
Bio č. 6/2018, www.bio-mesicnik.cz

GENGELSKÉ MAKOVÉ ODRŮDY		
Název odrůdy	Kód	Údaje o odrůdě
Bílý mák I (Pardubicko)	PAP001	Stará nebo krajová odrůda, pěstována na Pardubicku podle dárce nejméně od 50. let 20. století. „ <i>Mák smetanové barvy, trochu drobnější, ale chuťný s oříškovou příchutí</i> “ – bábovka plněná bílým mákem jako vyhlášená pochoutka, od roku 2001.
Bílý mák II (od Lanškrouna)	PAP039	Rodinná odrůda, některé makovice jsou hledivé (otevřené), tvar makovice plošší (zploštěle kulovitý), bílé semeno, vhodný pro pečení sladkého pečiva, např. velikonočního beránka s bílým mákem. Od roku 2003.
Bílý mák III (Hejduk)	PAP010	Bílý mák pěstovaný na Šumavě u Sušice, variabilní odrůda. Získán společně s mákem Červený (Hejduk). Od roku 2002.
Bílý mák od Püchova	PAP023	Pravděpodobně rodinná odrůda bělosemenného máku, rostliny středně vysoké až vysoké (120–140 cm), semeno bílé, v přesevu se kromě bílé objevily i různé další barvy semene, od 2007.
Bílý mák z Biskoupky	PAP022	Bělosemenný, od 2007.
Bílý mák z Dobré	PAP024	Bílé semeno, „ <i>Stará slovenská odroda. Pani Netíková si ho doniesla z domu od Prešova do Dobré, kde sa pred 50 rokmi privydala.</i> “ Od 2007.
Bílý mák z Javorníku u Jeseníku	PAP021	Pravděpodobně rodinná odrůda bělosemenného máku, v přesevu se objevily i další barvy semen.
Bílý vanilkový	PAP007	Semeno bílé až smetanově bílé (krémové), v barvě květů, vzrůstu i tvaru makovic dosti vyrovnaná odrůda, příjemná vůně semen, od 2005.
Bílý z Vysočiny	PAP047	Tradiční, krajová odrůda pěstovaná na Vysočině už před válkou, používala se „ <i>do cukroví jako ořechy</i> “, snad dosud vzácně udržována u místních pěstitelů. Mladé rostliny mají na okraji lístků po obvodu bílé skvrny, od 2014.
Černý mák	PAP026	Z oblasti Luhačovického Zálesí, květ červený, příp. světle růžovo-fialkový, velké až velmi velké makovice, rostliny vysoké i 1,5 m; podle dárce vyset na kraj bramborového záhonu chrání brambory před napadením mandelinkou bramborovou, od 1998.
Červený (Hejduk)	PAP009	Červený mák pěstovaný na Šumavě u Sušice, květ různobarevný, světlý, bleděružový až do červena, makovice vysoké i široké, semeno načervenalé, výška až 1,4 m. Získán společně s mákem Bílý mák III (Hejduk). Od roku 2002.
Červený velký	PAP052	Červený květ, velké makovice. „ <i>Pestovaná u mňa asi 17 rokov, získaná od staršej ženy v dedine... Makovice zberáme ak začínajú hnednúť a semeno v nich hŕká, nie sú celkom zrelé a rozložíme v tenke vrstve pod strechou, aby nesplesniveli a vyschli. Ručne vytriasaný mak je dobrý, a ani po dlhšej dobe nehorkne.</i> “ Odrůda podobná nebo totožná s odrůdou Ruský obří. Od 2016.
Dvorec - Sliezska Osada	PAP061	Modrosemenný mák, „ <i>Je... od známých, ktorí jsou potomky osadníků, ktorí kolem druhej svetovej vojny odešli z Těšínska za lepším živobytím na Slovensko do obce Dvorec u Bánoviec nad Bebravou a založili tam zemědělskou osadu, ktorá dodnes nese název Dvorec-Sliezska Osada.</i> “
Elka White Oilseed	PAP014	Bílý mák, některá semena narůžovělá, původně slovenský (snad krajový), získaný z USA, od 2013.
Hledák z Moudon	pap AL05	Květ bledě fialový, semena drobná, černá, hledivé otevřené makovice. „ <i>Objevili jsme ho počátkem 90. let na místě bývalých rodinných zahrádek starého bytového domu v městečku Moudon (Švýcarsko)... Je to nejprve okrasná rostlina, pak štědrá plodina.</i> “
Lenschow	PAP042	Bělosemenný mák získaný z Německa, možná pozůstatek někdejšího slovanského pěstování máku, Lüdersdorf (místní část Lenschow).
Liečivý	PAP058	Bělosemenný mák, „ <i>Mak biely – viem, že je liečivý, ale presne neviem na čo.</i> “ Od 2017.
Mák bílý z Vranče	PAP060	Bělosemenný mák z Valašska, „ <i>stará odrůda máku pěstovaná místním pěstitelem v údolí Vranča v Novém Hrozenkově již mnoho desetiletí, v některých makovicích je mák světlejší, v jiných tmavší.</i> “ Od 2018.
Mák hledák Litoměřice	PAP038	Malé hledivé makovice, sběr z Litoměřic, ze zahrádkářské kolonie na břehu Labe, nyní nezvěstný.
Mák modrý Valašsko	PAP018	Tradiční odrůda dlouho pěstovaná v rodině, květ jednotný, mák s modrým semenem, aromatický, chutný, zařazen do sbírky v 90. letech XX. století.
Mák okrasný Knířov	PAP015	Okrasný plnokvětý červeně kvetoucí mák, pochází ze samovýsevu, od 2005.
Mák okrasný Veselka	PAP043	Plnokvětý, okrasný mák, udržoval se nějakou dobu samovýsevem, malé hledivé makovičky. Od 90. let XX. století.
Manschow	PAP040	Bělosemenný mák získaný z bývalého Východního Německa, možná pozůstatek někdejšího slovanského pěstování máku, sběr z místní zahrady obce Manschnow, od 2005/2006.
Moravské Lieskové	PAP055	„... <i>Dala mi ich (dve) pani Valachová, tá ktorá pestovala trasený mak, aj starý hrášok. Pani už žije v Dome social. služieb, a tak ho chcela zachovať a poslala mi ho. Pochádza (mak) z Moravského Lieskového tak, ako aj hrášok. Je to vraj veľmi starý druh.</i> “
Od krstnej mamy (z Belína)	PAP056	Modrosemenný mák, „ <i>Mak používame doma na prípravu makovej štrúdle a na vianoce ho pridávame mletý do pupákov, opekancov. Tento mak má v období kvitnutia biely kvet s bordovou škvrnou na lúpeňoch. Semienka... som dostal od mojej krstnej mamy, ktorá ho pestuje v obci Belín.</i> “ Od 2017.
Od peroutkové babky (Netolický)	PAP020	Zakoupen od starší důchodkyně v šátku, dle vlastních slov pěstuje tento mák „celý život“, od 2011.
Orechový	PAP057	Mák červenohnědé barvy, pěkně voní, „ <i>ten pestovala aj moja teta, ktorá by mala 85 rokov. Chuť ako orechy</i> “. Od 2017.
Paplitz	PAP041	Odrůda z bývalého Východního Německa, bělosemenný mák, původně získán jako sběr v místní zahradě, snad tamní krajová nebo stará odrůda, od soukromého dárce, od 2005/2006.
Rakouský šedý	PAP045	Květ světlý s tmavší podkovou, semeno šedé až modrošedé; odrůda vyrovnaná v barvě květu, velikosti a tvaru makovic, od roku 2006.
Ruský hnědý		Objevil se v Ruském obřím, má růžové květy, jemnější chuť – hodí se na makové mléko (namočit přes noc, pak rozmixovat s vodou a přecedit).
Ruský obří	PAP004	Květ sytě červený, makovice velmi velké, vysoké (srovnej jiné ruské odrůdy – Ruský česnek, Ruský hrách apod.). Sorta pozdnější.
Růžový z Dobré	PAP032	Světle narůžovělé až růžové semeno, výběr semen z odrůdy Bílý mák z Dobré.
Skorší z Dolnej Strehové	PAP059	Semeno šedé, raná odrůda. „ <i>Tento mak mi dala moja suseda a pestujem ho asi 15 rokov. Je skorší, tak ho nenapadajú škodcovia, a potom medzi riadky sadím zemiaky, takže mám dve úrody z jedného miesta.</i> “ Od 2017.
Skorý sivý	PAP006	Krajová odrůda ze Slovenska, velmi raná, doporučeno sít co nejdříve (únor–březen), semeno šedé. Recept: namletý mák smícháme s nastrohanými jablky, přidáme trochu medu rozpuštěného v trošce vody, koriandr, vše smícháme, necháme odstát. Od 2002.
Strakonický bílý	PAP003	Původ lokální tržiště, zakoupeno jako konzumní mák, podle dárce tradiční odrůda na Strakonicku, pěstován již před 2. sv. válkou, bíle zbarvené semeno. Od roku 2012.
Strakonický červený	PAP002	Původ lokální tržiště, zakoupeno jako konzumní mák, podle dárce tradiční odrůda na Strakonicku, pěstován již před 2. sv. válkou, červeně zbarvené semeno. Od roku 2012.
Súľovský	PAP048	Získán spolu se zásilkou fazolových odrůd, od 2015.
Trasený mak	PAP049	Krajová či místní odrůda hledáku ze západního Slovenska, tvořila malé, otevřené makovice a bohatě větvila. „ <i>Trasený mak je odroda, ktorú sadí už veľa rokov, sadili ho aj jej rodičia a je vraj najvhodnejší do drsnej podjavorinskej prírody. Zrelý sa nemusí otvárať nožikom, ale sa sám vytriasá cez dieročky, ktoré má makovica...</i> , je odolný škodcom a vtákom.“ Od 2016.
Vaďoviecký	PAP051	Rodinný modrý mák, pěstovaný už maminkou dárkyně ve Vaďovciach. „ <i>Mak... mám po mojej maminke, siala ho rok čo rok, ešte keď som bývala vo Vaďovciach. Sejeme ho aj my manželom čo najskôr... Nestriekame, mušky oberá mój manžel. Semeno sme nemenili.</i> “
Z Hajdových pasek u Zděchova	PAP011	Drobné hledivé makovice, tmavé semeno (hnědé až hnědočerné), snad zplanělý pozůstatek někdejšího pěstovaného máku z Valašska, od 2011.
Z Paprade	PAP062	„ <i>Stará odrůdu maku od jednej pani z Paprade (pri Starej Turej), ktorá má už 90 rokov, ale stále chová a opatruje ovečky, sadí a seje zeleninu a tiež spomínaný mak. Je nízkého vzrastu, výnosný, odolný, seje ho skoro na jar.</i> “ Od 2018.
Žiar Breadseed	PAP013	Modrošedý mák, získaný z USA, původně pochází asi ze Žiaru nad Hronom, od 2013.

BARVA SEMEN RŮZNÝCH MAKOVÝCH ODRŮD	
	
	
	

	
Včela samotářka na květu odrůdy Bílý mák I (Pardubicko).	Záhon s maki

	
Mák modrý Valašsko ve své domovině.	Trasený mák má hledivé, otevřené makovičky.

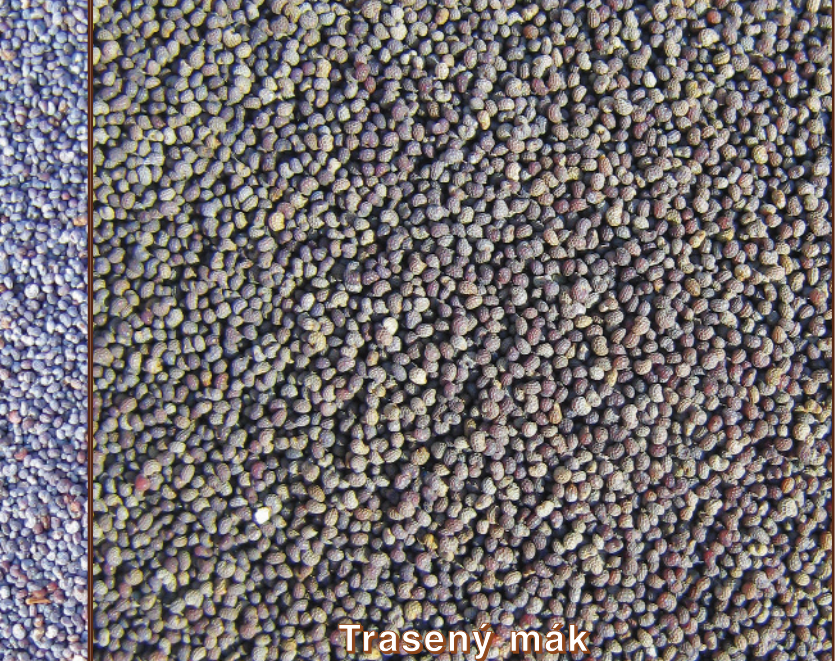
H ODRŮD

Bílý z Vysočiny

Orechový

Trasený mák

POZN.: Fotografie semen pořízeny za různých podmínek.

on s makovicemi odrůdy Bílý z Vysočiny.

čky. Vyjednocený porost Bílý mák I (Pardubicko).

Červený velký

Skorý sivý

Moravske Lieskové

Bílý mák II (od Lanškrouna)

Květ odrůdy Ruský obří

Mák modrý Valašsko v květu.

Pestrobarevné květy máku Červený Hejduk.

Vzešlé makové rostlinky odrůdy Manschow.

OBSAH OLEJE	
Odrůda	Olej při 8 % vlhkosti (%)
Bílý mák I (Pardubicko)	43,74
Bílý mák II (od Lanškrouna)	44,26
Bílý mák od Púchova	43,17
Bílý vanilkový	44,19
Mák modrý Valašsko	41,94
Hledák z Moudon	41,05
Rakouský šedý	40,37
Ruský obří	40,56
Růžový z Dobré	42,31
Skorý sivý	41,65
Zdroj: Výzkumný ústav olejnin v Opavě, 2015	

